

Nr 37.

Ankom till riksdagens kansli den 7 maj 1923 kl. 2 e. m.

*Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av väckt motion om
upphävande av spannmålstullarna.*

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 125, hava herrar Lövgren och Bårg i Katrineholm hemställt, »att riksdagen måtte besluta upphäva tullsatserna för samtliga de varuslag, som falla under rubrikerna 74—79 b i gällande tulltaxa».

Beträffande de för förslaget anförda skälen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

På sätt utskottet i ett tidigare vid denna riksdag avgivet betänkande, nr 28, haft anledning erinra, har, alltsedan tull- och traktatkommittén enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 januari 1919 tillsattes, bevillningsutskottet i ett flertal fall, då till utskottets bedömande förelegat förslag rörande sådana ändringar i tulltaxan, vilka måst anses på någon punkt föregripa resultatet av den allsidiga utredning, som nämnda kommitté fått i uppdrag att verkställa, förklarar sig med hänsyn till den pågående utredningen icke kunna tillstyrka dylika förslag. Enahanda ståndpunkt har bevillningsutskottet intagit i nämnda betänkande nr 28, vilket rörde ett genom motion väckt förslag om höjning av tullsatserna för vissa damkonfektionsvaror. Av de tidigare fall, på vilka nyss återgivna yttrande syftade, må här särskilt erinras om följande. Även vid 1919 års riksdag framkom, genom en motion i andra kammaren (nr 223), förslag om spannmålstullarnas upphävande. Bevillningsutskottet (bet. nr 12) avstyrkte motionen och återopade därvid såsom skäl, bland annat, den igångsatta utredningen inom tull- och traktatkommittén. Utskottets hemställan godkändes av riksdagens båda kamrar. I betänkande nr 4 vid den pågående riksdagen yttrade sig bevillningsutskottet i anledning

Utskottet.

av åtskilliga i motionsväg framkomna förslag om höjning av tullsatserna för vissa animaliska produkter, vilka förslag samtliga av utskottet avstyrktes. I den mån förslagen avsågo varaktiga tullförhöjningar, innehöll utskottets motivering icke annat än en hänvisning till den pågående utredningen samt en förklaring, att utskottet icke kunde förorda någon åtgärd, som skulle föregripa resultatet av utredningen. Även den i sistnämnda betänkande gjorda hemställan godkändes av båda kamrarna.

För den sålunda intagna ståndpunkten tala särskilt starka skäl, då frågan gäller spannmålstullarna. I sådant hänseende må erinras, att en grundtanke i det gällande tullsystemet är den inbördes avvägningen av å ena sidan jordbrukstullarna och å andra sidan industritullarna, en avvägning som är påkallad, bland annat, därav att jordbruket och dess binärningar i deras egenskap av viktiga avsättningsområden för landets industri röna påverkan av de högre priser på arbetskraft och redskap, som betingas av det tullskydd, industrien åtnjuter. Att utbryta frågan om spannmålstullarna ur utredningen skulle följaktligen icke blott på en viktig punkt föregripa utredningens resultat utan även innebära en rubbning av grundvalen för utredningsarbetet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har utskottet ansett sig böra, utan att ingå i principiell prövning av frågan om spannmålstullarna, även i denna fråga intaga den avvaktande ståndpunkt, som påkallas av utredningen i tull- och traktatkommittén.

I överensstämmelse härmed får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II:125 av herrar Lövgren och Bårg i Katrineholm om upphävande av spannmålstullarna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 4 maj 1923.

På bevillningsutskottets vägnar:

ERIK RÖING.

Närvarande: herrar *Röing*, friherre *Fleming*, *Antonsson*, *Rosén*, *Wigforss**, *Rune*, *Björnsson*, *Jönsson* i *Boa*, *Lithander*, *Sköld*, *Olsson* i *Ramsta**, *Carlsson* i *Ystad**, *Heyman*, *Johan Bergman*, *Bengtsson* i *Kullen*, *Lövgren* i *Nyborg*, *Björklund**, *Nylander**, *Granath** och *Olsson* i *Golvvasta*.

* Icke närvarit vid justeringen av betänkandet.

Reservationer:

av herr *Lövgren* i Nyborg;
av herrar *Lithander* och *Heyman*, i fråga om motiveringen; samt
av herrar *Wigforss*, *Björnsson*, *Sköld*, *Carlsson* i Ystad, *Björklund*
och *Granath*, vilka avgivit följande särskilda yttrande:

»Vi, som huvudsakligen dela utskottets motiv för avslag å den ifrågasvarande motionen, ha förordat utskottet att med anledning av motionen föreslå viss åtgärd, syftande till att avskaffa kvarnringens monopolställning å den svenska brödspannmålsmarknaden.

Då ett utbrett och säkerligen grundat missnöje med förhållandena å spannmålsmarknaden gör sig gällande bland de jordbrukare, som odla brödspannmål till avsalu, och då riksdagen på goda skäl vägrat att ingripa genom införandet av ett system med utförselbevis, synes det oss, som om andra utvägar för avhjälpande av berörda missförhållande borde undersökas. En utredning, som återfinnes såsom bilaga till detta yttrande, visar, att kvarnringens makt beträffande spannmålsmarknaden huvudsakligen är beroende av dess makt över mjölhandeln. Genom ett bonussystem, som på grund av i förhållande till försäld mjölmängd progressiva provisioner gör det till ett intresse för mjölgrossisterna att endast sälja mjöl från ringens kvarnar och som genom förbindelser från grossisternas sida begränsar importen av utländskt mjöl, har kvarnringen utestängt all konkurrens. Då utanför ringen stående kvarnar sålunda icke kunna påräkna någon större avsättning av mjöl, ha sådana fristående kvarnar endast uppstått i ringa omfattning. Härigenom blir kvarntrusten så gott som ensam spekulant på svensk brödsäd.

Möjligheten för kvarnringen att upprätthålla detta bonussystem är beroende av ett högt mjölpris. Och detta kan erhållas tack vare den fullt utnyttjade mjöltullen. Om en sänkning av det i denna tull ingående industriskyddet skedde, skulle givetvis kvarnringens förmåga att lämna höga provisioner bortfalla, och grossisterna skulle icke längre ha intresse av att enbart föra kvarnringens mjöl i marknaden, utan plats skulle beredas för med kvarnringen konkurrerande kvarnar, varigenom konkurrens jämväl uppstode å spannmålsmarknaden. En annan följd härav bleve, att kvarnarna för att kunna möta den utländska konkurrensen måste finna det med sin fördel förenligt att inblanda så mycket av det billigare svenska vetet som möjligt i mjölet.

Gent emot detta resonnemang ha från jordbrukarhåll gjorts huvudsakligen två anmärkningar. Den första är, att man fruktar, att kvarnringen skulle skaffa sig kompensation för den sänkta tullen i än lägre priser på brödsäden. Denna farhåga måste dock vara obefogad, enär det framgår av spannmålsmarknadssakkunnigas betänkande, att kvarnringen redan förut betalat så låga priser, att den minsta ytterligare sänkning därav skulle göra det lika eller mera förmånligt för odlaren att exportera spannmålen eller använda den till kreatursfoder, vadan kvarnringen alltså icke skulle kunna hålla än lägre priser utan risk att icke kunna fylla sitt behov av denna vara. Den andra farhågan är, att den sänkta tullen skulle medföra ett översvämmande av landet utav utländskt mjöl. Men nu ligger det i sakens natur, att kvarnarna ha intresse av att förhindra denna import. Och den enda utvägen härför blir just en sänkning av mjölpriset med det belopp, som nu utbetalas i bonus.

Då tullrestitution vid export av vetemjöl för närvarande utgår med kr. 4: 93 och mjöltullen är kr. 6: 50, är alltså kvarnindustrins industriskydd cirka 1: 50 allt per deciton. Högsta bonus är 3,5 procent eller cirka kr. 1: 25 per deciton. Då givetvis medelrabatten är lägre, kunde man till en början försöka att omöjliggöra bonussystemet genom att förminska industriskyddet med hälften, d. v. s. sänka mjöltullen med 75 öre. Hjälpte icke detta, finge givetvis ytterligare sänkning ske.

Emot denna tullsänkning kan invändas, att det icke är rätt att vidtaga en isolerad sänkning i ett solidariskt tullsystem. Men härtill svara vi, att då det icke kan ha varit avsikten att i detta speciella fall tilltaga tullen så hög, att i skydd därav ett icke önskvärt monopol skulle kunna frodas, är det tydligt, att denna tull blivit högre, än vad som motiveras av det solidariska tullsystemet.

Då det emellertid visat sig, att jordbrukarne inom utskottet i allmänhet misstro förslaget, och då vi icke vilja misstänkas för att under förtäckta former syfta till en nedsättning av spannmålstullen, har det icke funnits anledning för oss att framställa något yrkande, utan hava vi inskränkt oss till att framföra tanken till begrundande för framtiden.»

Bilaga

till den av herr Wigforss m. fl. avgivna reservationen.

Sänkt mjöltull i stället för utförselbevis?

Genom spannmålsmarknadssakkunnigas utredning (se deras betänkande sid. 26, 27) måste det anses ådagalagt, att våra spannmålstullar under de båda sista åren visat sig överksamma. Priset på svensk brödspannmål har — även med hänsyn tagen till dess lägre kvalité — varit betydligt lägre än priset på utländsk spannmål, ökat med tullbeloppet. Och de ekonomiska svårigheter, varmed de svenska jordbrukarna nu ha att kämpa, torde för stora grupper i väsentlig grad förorsakas av låga spannmålspriser.

Om man tillsvidare bortser från den omständigheten, att de priser på mjöl, som officiellt noteras av exempelvis de kvarnar, vilka äro anslutna till kvarnföreningen, icke på grund av det vid mjölförsäljningen tillämpade rabattsystemet sammanfalla med de verkligen betalade priserna, måste det likaledes anses till fullo ådagalagt, att mjöltullen helt utnyttjas (sakk. bet. sid. 11, 12).

Detta innebär, att de svenska konsumenterna för praktiskt taget hela sin konsumtion nödgas betala full spannmålstull, utan att den svenska brödsädesodlingen därigenom får det skydd, som med spannmålstullarna i första hand avsetts, och som med hänsyn till vårt tullsystems verkningar i dess helhet tillsvidare måste anses vara motiverat.

Förhållandena hava med andra ord fört med sig en verklig förskjutning i det ekonomiska förhållandet mellan jordbruket och kvarnindustrien till det förras nackdel.

Spannmålsmarknadssakkunniga ha nu till återställande av den rubbade jämnvikten föreslagit en anordning med utförselbevis, vilka skulle berättiga till tullfri import av en lika stor kvantitet spannmål eller därmed ekvivalent mängd mjöl, som den kvantitet svensk spannmål, vilken enligt utfärdade utförselbevis exporterats. Mot en sådan anordning ha emellertid så vägande invändningar av olika slag blivit gjorda, att dess införande i det svenska tullsystemet måste anses uteslutet, detta trots det att kvarnarna redan faktiskt åtnjuta den förmån, som jordbrukarna genom utförselbevis anse sig kunna vinna. Kvarnarna äga nämligen rätt att utan krav på varuidentitet vid export av mjöl få tillbaka erlagd tull för en däremot svarande mängd spannmål, och av denna rätt ha kvarnarna på senare tiden börjat göra bruk i allt mera ökad omfattning.

Vid sådant förhållande synes icke blott frågans vikt i och för sig, utan även billighet och rättvisa kräva, att man söker på annan väg nå det huvudsyfte, som med utförelsebevisen avsetts.

För att finna en tillfredsställande lösning till problemet är det självfallet av vikt, att man söker bilda sig en uppfattning om orsaken till ovanberörda prisförhållanden beträffande spannmål och mjöl. Det kan då till en början konstateras, att spannmålstullen före världskriget visade sig verksam, om ej till fulla beloppet, så dock till så stor del, att vad som återstod i den mån det icke var en naturlig följd av kvalitetsförhållanden icke gav anledning till väsentliga klagomål. Företeelsen måste sålunda ha sin orsak i förhållanden, som inträtt under tiden efter världskrigets början. I den mån dessa stå i samband med de starka konjunkturväxlingarna under denna tid äro de naturligtvis av övergående art och böra som sådana icke mötas med åtgärder av mera bestående slag. Emellertid synes mycket tala för, att disproportionen mellan de nuvarande priserna på mjöl och spannmål icke kan förklaras enbart eller ens i huvudsak med en hänvisning till den nu rådande lågkonjunkturen. Särskilt en jämförelse mellan priserna på vete i Danmark och Sverige under år 1921 och 1922 (sakk. bet. sid. 20) bevisar detta. I väsentlig grad måste därför den här ifrågakvarnande disproportionen förorsakas av rent inre svenska marknadsförhållanden. Om så är, kan man icke undgå att sätta densamma i samband med sammanslutningen mellan de svenska kvarnarna, vilken var färdig just år 1914.

Man har också från denna utgångspunkt på sina håll velat göra gällande, att kvarnföreningen skulle ha missbrukat sin maktställning på det sättet, att den genom prisöverenskommelse hållit nere priset på svensk spannmål, enär det syntes lättast att på detta sätt förklara den stora prisskillnaden mellan svensk spannmål å ena sidan och utländsk förtullad vara å den andra. Även om en sådan prisöverenskommelse skulle ha existerat, är det emellertid icke därmed visat, att icke en lika stor prisskillnad skulle hava utbildat sig även utan en sådan. Skörden var nämligen år 1921 synnerligen stor, varför utbudet av spannmål helt naturligt också blevo stora, särskilt under tiden närmast efter skördens avslutande. Då därtill av skäl, som i det följande närmare utvecklas, kvarnarnas intresse att skaffa sig billigaste möjliga råvara, icke var särskilt stort, är det helt naturligt, att priset på den svenska brödspannmålen skulle sjunka ner till en nivå, belägen helt obetydligt över den, som betingas av sädens användning för foderändamål eller av dess försäljning för export. Ja, det synes snarast förhålla sig så, att kvarnarna för att hålla priset väsentligen över denna nivå skulle ha behövt träffa en prisöverenskommelse till jordbrukarnas förmån, något som ju knappast kan förutsättas. År 1922 åter var skörden på grund av ogynnsamma väderleksförhållanden av så låg kvalitet och så svår att lagra, att även då under hösten utbudet blevo synnerligen stora med påföljd, att priset därigenom sänktes avsevärt. Och om marknaden på hösten tillät kvarnarna att till lågt pris tylla sitt behov av svensk spannmål för en längre tid framåt, förefaller det naturligt, att denna omständighet skall sätta sin prägel på marknaden för hela skördeåret.

Då de förhållanden, som här berörts, på det närmaste sammanhånga med spannmålsproduktionens säsongkaraktär, kunna de icke vara av mera tillfällig

och övergående art, i varje fall icke så länge vår brödsädesproduktion håller sig uppe i en kvantitet, som icke allt för mycket understiger den, vi för egen konsumtion med fördel kunna använda. Men då förhållandena på de exportmarknader, som kunna komma i fråga för svensk spannmål, äro i huvudsak desamma som hos oss, är det också sannolikt, att utförselbevis icke kunna innebära en rationell lösning i detta avseende. De svårigheter, som betingas av spannmålsproduktionens säsongkaraktär, kunna icke bekämpas med tullpolitiska hjälpmedel. För att finna botemedel däremot ligger det närmast till hands att inrikta sig på åtgärder, som skapa tekniska, organisatoriska och ekonomiska möjligheter att lagra spannmålen oberoende av kvarnarna och på sådant sätt förhindra pristryckande utbud under hösten. Export under hösten och motsvarande import senare skulle ju endast innebära, att lagringen finge verkställas i annat land och fördyras genom tur- och returfrakter från Sverige till utlandet, samtidigt med att vårt eget land under en del av året därigenom komme att ligga inne med ett mindre spannmålsförråd än nu är fallet, varigenom ett av de huvudskäl, som pläga anföras till förmån för livsmedelstullar, landets oberoende av utländsk tillförsel, skulle bortfalla.

En granskning av noteringarna för svensk brödsäd på olika orter inom landet ger vid handen (sakk. bet. sid. 16 tab. 2), att dessa växla avsevärt från ort till ort på ett sätt, som tycks stå i naturligt samband med den växlande tillförseln på de olika orterna. Detta bör väl närmast betraktas som ett sannolikhetsbevis för att kvarnarna icke haft någon prisöverenskommelse, då det gällt inköpen av spannmål, och därmed synes också den närmast tillhands liggande förutsättningen för utförselbevis vara borta.

Men om det sålunda icke kan visas, att kvarnarna anlitat sin sammanlutning för att genom prisöverenskommelse hålla nere priset på sin råvara på en i förhållande till utlandspriserna oskäligt låg nivå, är det obestridligt, att de gjort sig skyldiga till missbruk av sin övermakt på ett annat område, nämligen då det gällt att försälja sitt mjöl. Och det är i hög grad sannolikt, att detta missbruk i själva verket ytterst är en av huvudorsakerna till de låga spannmålspris, som mera permanent under de båda senaste åren erbjudits de svenska odlarna. Det maktmissbruk, som här åsyftas, är det rabattsystem, som svenska kvarnföreningens medlemmar tillämpa gentemot grossisterna. Detta rabattsystem är i sina huvuddrag redan för offentligheten känt genom trustsakkunnigas betänkande. Enligt detta system, sådant det nu tillämpas, indelas grossisterna i två grupper nämligen dels s. k. »partiköpare» i allmänhet, vilka icke bindas genom formliga kontrakt, dels övriga grossister, vilka bindas genom formliga kontrakt. För båda kategorierna gemensamt gäller, att de vid inköp av vete-mjöl och rågmjöl (icke fodervaror) från någon av föreningens medlemmar för minst 50,000 kr. erhålla dels en s. k. provision och dessutom vid inköp för högre belopp en s. k. bonus efter stigande skala.

Såväl provision som bonus äro för de kontraktsbundna köparna större än för de s. k. partiköparna, varemot de kontraktsbundna måste förbinda sig att icke importera utländskt mjöl eller försälja sådant mjöl till större myckenhet än en viss bråkdel av hela sin försäljning, i de fall jag känner 5 %. Som exempel på huru rabattskalan är byggd anføres följande:

Fakturornas nettobelopp per år i kr.	Kontraktsbunden 1922—23	köpare (21—22)	S. k. parti- köpare 1922—23
50,000	1 %	(1 %)	0,5 %
150,000	1,5	(1)	0,9
1,000,000	2,4	(1,9)	1,5
2,000 000	3,0	(2,5)	2,0
3,000,000	3,5	(3)	2,0

För jämförelse har inom parentes anförts de rabatter, som kontraktsbundna köpare erhöles enligt kontraktbestämmelserna för försäljningsåret $\frac{1}{9}$, 1921— $\frac{31}{8}$, 1922, enligt sifferuppgifter från trustlagstiftningskommittéens betänkande sid. 68, 69. Av intresse är, att kvarnföreningen under förra året skärpt progressionen i sin bonusskala.

Ett sådant rabattsystem kan ju icke på något sätt motiveras med minskade handelsomkostnader. En kontraktsbunden grossist, vars inköp stiger till 3,000,000 kr., erhåller i rabatt högst 105,000 kr., under det att tre grossister av samma kategori, som köpa för vardera 1,000 000 kr., icke tillsammans erhålla mera än 72,000. En skillnad i handelsomkostnader för samma varumängder i dessa båda fall på 33,000 kr. är ju otänkbar. Ännu tydligare framgår detta av en jämförelse mellan en kontraktsbunden grossist och en s. k. partiköpare. Av två dylika köpare med en omsättning för vardera av netto 3 miljoner kr. pr år får den förre i rabatt 105,000 kr., den senare endast 60,000 kr. Här betalar kvarnföreningen uppenbarligen ett belopp av 45,000 kr. som vederlag för att den förre icke skall importera eller försälja utländskt mjöl utöver en viss kontrakterad mängd.

Med dessa rabattbestämmelser åsyftar sålunda kvarnföreningen att binda grossisterna vid sina medlemmar så, att de förra endast skola saluföra kvarnföreningens produkter. Konkurrensen beträffande såväl utländskt som svenskt mjöl från andra än kvarnföreningens medlemmar skall försvåras, och erfarenheten visar också, att det åsyftade målet kunnat vinnas. Detta bonussystem har t. o. m. visat sig så verksamt, att mjölgrossisterna på en ort i vissa fall sammanslutit sig till bolag för att sålunda samla hela omsättningen för orten i fråga på en hand och därigenom nå upp till högsta bonusklass. Och då intresset för att uppbunga omsättningen av kvarnföreningens produkter till högsta möjliga belopp är så stort, är det självklart, att småkvarnar utanför kvarnföreningen skola ha mycket svårt att vinna kunder bland grossisterna. Särskilt har det visat sig, att mjöl från mindre kvarnar av enbart svenskt spannmål varit praktiskt taget fullständigt uteslängt från den organiserade grosshandeln under de båda senaste åren.

Då kvarnföreningen icke kunnat förmås att på överenskommelsens väg förbinda sig att till viss bestämd minimimängd inblanda svensk spannmål i sina produkter vid sin förmalning, ligger det i öppen dag, att avsättningsmöjligheterna för svensk spannmål ytterst på grund av bonussystemet från kvarnföreningens sida bliva väsentligen kringskurna. Ty skall svensk spannmål i verkligt stor skala vinna avsättning, måste det just tack vare bonussystemet ske genom kvarn

föreningens medlemmar, vilka sålunda bli de bestämmande köparna av den svenska brödsäden. Och med den starka ekonomiska ställning, som kvarnföreningen har, föreligger det intet tvingande intresse för densamma att förbruka största möjliga mängd svensk spannmål, även om denna skulle vara avsevärt billigare än därmed jämförlig utländsk.

Kvarnarnas starka ekonomiska ställning belyses bäst av de vinstsiffror, som trustlagstiftningskommittéerade offentliggjort. Att denna ställning under sistförflutna år icke försämrats, bevisas kanske säkrast därav, att bonussystemet kunnat för löpande handelsår ytterligare skärpas.

Då de starkt stigande rabatter, som kvarnföreningens medlemmar kunna lämna sina kunder, icke på något sätt motsvaras av fallande handelsomkostnader, kan man därav draga den slutsasten, att kvarnföreningen icke har att räkna med verksam konkurrens från utlandet, förrän priset på utländskt mjöl ligger väsentligt under föreningens officiellt noterade priser. Och då vidare kvarnföreningen icke vare sig tekniskt eller kommersiellt har bättre förutsättningar för billig produktion än utländska kvarnar, kan gruuden till denna föreningens starka konkurrenskraft icke vara någon annan än ett högt tullskydd. Som ytterligare stöd för denna slutlednings riktighet må anföras, att kvarnföreningen icke kan tillämpa systemet med stigande rabatter för de tullfria fodermedlen.

Vid sådant förhållande synes man icke hava något enklare och snabbare verkamt medel att komma bonussystemet till livs än att minska den nuvarande marginalen mellan spannmåls- och mjöltullarna. Då en höjning av spannmålstullen för närvarande är utesluten, återstår det således endast att sänka mjöltullen. I denna ligger det, utom kompensation för spannmålstullen, ett industriskydd av något mera än 1,50 kr. per deciton mjöl. (Fullrestitutionen vid export av mjöl är för närvarande vid vanlig utmalningsgrad 4,93 kr. per deciton vid en mjöltull av 6,50 kr.).

Antages priset per deciton vetemjöl för närvarande utgöra 35 kr. per deciton, utgör högsta bonus (3,5 %) kr. 1,23 per deciton. Även om kvarnföreningens medelrabatt måste ligga något under denna maximisiffra, synes man icke behöva befara att komma över denna medelrabatt, om man sänker mjöltullen med halva industriskyddet d. v. s. 75 öre per deciton och sålunda icke heller därigenom tvinga kvarnarna att sälja sitt mjöl till i genomsnitt lägre faktiska priser än för närvarande. Emellertid synes det vara av vikt, att det betonas, att en sådan sänkning, därest den skulle komma att genom motdrag t. ex. i form av dumping neutraliseras, skulle följas av ytterligare sänkningar.

Vid ett första påseende kan det synas orimligt, att en sänkning av mjöltullen skulle kuuna föranleda höjda spannmålspriser. Tvärtom vill det förefalla, som om kvarnarna därigenom skulle tvingas att ytterligare underbetala den svenska brödsäden för att därigenom hålla sig skadeslösa för den minskning i inkomster, som skulle bli en följd av lägre mjölpriser. Att så icke bör bli fallet, är redan orimligt därför att kvarnarna aldrig någonsin ha betalat mera för svensk spannmål, än de behövt för att fylla sitt behov av varan, men det förklaras framför allt därur, att genomsnittspriset för mjöl av inhemsk tillverkning icke behöver bli lägre, endast de officiella noteringarna. De lägre noteringarna måste emellertid kompenseras med lägre bonus, i lyckligaste fall ingen bonus alls.

Och för kvarnar utanför kvarnföreningen skulle detta betyda möjlighet att försälja sina produkter genom den organiserade grosshandeln. Detta skulle å andra sidan skapa ett naturligt intresse för kvarnföreningens medlemmar att köpa och i sitt mjöl inmala den största möjliga mängd av inhemsk spannmål, så länge den är billigare än kvalitativt likvärdig utländsk brödsäd. Tullnedsättningen för mjöl måste därför verka på alldeles samma sätt som utförelsebevis, så länge tillgången på svensk vara icke överstiger det under förhandenvarande förhållanden befintliga behovet. Det kan vidare invändas, att vad här är sagt endast gäller vete, under det att rågpriset icke kan komma att påverkas av en tullsänkning beträffande mjöl, varemot utförelsebevisen skulle få sin största betydelse just beträffande råg. Emellertid kan en sådan invändning knappast vara befogad, då det ju sedan gammalt förhåller sig så, att priserna på råg och vete ömsesidigt regleras varandra.

För grosshandeln är det sannolikt, att en sänkning av mjöltullen med bonus-systemets upphörande eller försvagande skulle betyda i någon mån minskade förtjänster. Men å andra sidan skulle härigenom konkurrensen åter bli fri med möjligheter för handelns idkare att utnyttja sig erbjudande konjunkturväxlingar. Det måste för mjölhandeln i dess helhet bli snabbare växlingar i priserna i takt med växlingarna på bestämmande utländska marknader, så snart det för en grosshandlande icke är ekonomiskt fördelaktigt att försälja enbart kvarnföreningens varor.

För konsumenterna kunna verkningarna icke bli fullt enhetliga. De konsumenter, som under de senaste åren kunnat utnyttja de abnormt låga spannmålspriserna, få sannolikt vidkännas någon fördyring av brödet, men för den stora massan av konsumenter, vilka direkt eller indirekt få sina brödspriser reglerade av priset på utländskt mjöl, kan självfallet en sänkning av mjöltullen icke verka prisfördyrande utan bör ju snarast verka i prissänkande riktning, även om denna prissänkning för mjöl av inhemsk tillverkning av skäl, som i annat sammanhang berörts, icke kan väntas bli av större betydelse.

Det skulle kunna befaras, att en sänkning av mjöltullen skulle föranleda en ökad import av utländskt mjöl och på denna väg å ena sidan minska avsättningsmöjligheterna för svensk spannmål och å den andra ogynnsamt påverka vår handelsbalans. Erfarenheterna från tiden före kvarnföreningens tillkomst giva icke stöd åt dylika farhågor. Fast importen av mjöl före kriget vållade kvarnarna åtskilliga bekymmer med avseende på priset, antog den aldrig några större proportioner. Under det att importen av vetemjöl under åren 1911—1913 höll sig vid omkring 7,500 ton har den trots kvarnringens existens stigit till väsentligt större belopp under de senare åren (sakk. bet. sid. 7).

Uppenbart är emellertid, att en sänkning av mjöltullen rent statsfinansiellt skulle föranleda något minskade tullinkomster, dels direkt på grund av den minskade tullsatsen för mjöl, dels indirekt i den mån den minskar importen av utländsk spannmål. Men en sådan konsekvens måste naturnödvändigt varje åtgärd medföra, om den skall öka förbrukningen av inhemsk spannmål för människoföda.

Det kan till slut mot en åtgärd av här föreslagen art riktas den anmärkningen, att den på en enda godtyckligt vald punkt föregriper den allmänna revision av vårt tullsystem, vilken är föremål för en pågående utredning. Och man kan

utan tvivel peka på andra industrier, vilka genom sammanslutningar i skydd av tullar utnyttja sin ekonomiska maktställning till konsumenternas uppenbara förfång, men det lär i varje fall knappt kunna pekas på någon industri, med ens tillnärmelsevis så stor betydelse för såväl konsumenter som producenter, vilken på det sätt som kvarnföreningen missbrukat sin sammanslutnings makt. Och denna omständighet torde till fullo göra ett extraordinärt ingripande berättigat, varvid detta ingripande helt naturligt i avvaktan på ett slutgiltigt ställningstagande till trustbildningen i vårt land bör få karaktären av ett provisorium.

Vad nu anförts angående de sannolika verkningarna av mjöltullens sänkning kan sammanfattas sålunda:

En dylik sänkning måste, om den är riktigt avvägd, för kvarntrusten omöjliggöra en fortsatt tillämpning av ett progressivt rabattsystem, och därmed öppna grosshandeln även för de utanför kvarntrusten stående kvarnarna. Detta måste skapa bättre avsättningsmöjligheter för svensk brödsäd dels direkt, därigenom att köparnas antal ökas, dels indirekt därigenom att storkvarnarna på grund av den skärpta konkurrensen och därav minskade vinstmöjligheter bliva tvingade att i största möjliga utsträckning inblanda svensk spannmål vid sin förmalning, ända till dess denna spannmål hunnit upp i full prisparitet med utländsk.

För konsumenterna såväl som för statskassan blir verkan av en sådan tull-sänkning förhållandevis obetydlig. Åtgärden måste därför närmast rubriceras som ett tillfälligt av de rådande förhållandena väl motiverat statsingripande i en intressekonflikt mellan vårt lands spannmålssäljande jordbrukare å ena sidan och kvarntrusten å den andra till jordbrukarnas förmån, och den kan icke såsom utförelsebevisen föranleda de ringaste betänkligheter från handelspolitisk synpunkt.
